

สารบัญ		หน้า
กิตติกรรมประกาศ		ก
บทคัดย่อภาษาไทย		ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ฉ
สารบัญตาราง		ฎ
สารบัญภาพ		ฐ
บทที่ 1 บทนำ		1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา		1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา		3
1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา		4
1.4 ขอบเขตการศึกษา		4
1.5 นิยามศัพท์		4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		5
2.1 แนวคิดทฤษฎี		5
2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรส่วนรวม		5
2.1.2 แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน		9
2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับมูลค่าของสิ่งแวดล้อม		13
2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับแบบจำลองโลจิสติกหลายทางเลือก		16
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		17
2.2.1 ป่าเมี่ยงและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน		17
2.2.2 การประเมินความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการผลิตเกษตร		20
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย		22
3.1 ข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูล		22
3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล		23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 สภาพทางกายภาพชีวภาพ พัฒนาการของชุมชนป่าเมี่ยง	
และการผลิต การตลาดของเมี่ยง	30
4.1 ลักษณะทางกายภาพและความหลากหลายทางชีวภาพของป่าเมี่ยง	30
4.2 ความเป็นมาของชนกลุ่มที่ปลูกเมี่ยง	35
4.3 พัฒนาการของชุมชนป่าเมี่ยงในเขตภาคเหนือตอนบน	39
4.4 กระบวนการผลิต ผลผลิตและการตลาดของเมี่ยง	48
4.4.1 กระบวนการผลิตเมี่ยง	48
4.4.2 ต้นทุนการผลิตเมี่ยง	54
4.4.3 การขายผลผลิตเมี่ยง	54
4.4.4 ตลาดค้าขายเมี่ยง	56
4.4.5 กิจกรรมอื่นที่ทำควบคู่กันในสวนเมี่ยง	58
4.5 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนป่าเมี่ยงที่ศึกษา	61
บทที่ 5 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	70
5.1 ลักษณะ โครงสร้างของครัวเรือนตัวอย่าง	70
5.1.1 จำนวนสมาชิก ครอบครั และแรงงานในภาคเกษตรของครัวเรือนตัวอย่าง	70
5.1.2 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง	72
5.2 การเป็นสมาชิกโครงการหลวง	72
5.3 สภาพการถือครองพื้นที่	76
5.4 สภาพทางเศรษฐกิจ	83
5.4.1 รายได้ครัวเรือนสุทธิต่อปีของครัวเรือนตัวอย่าง	83
5.4.2 ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนตัวอย่าง	87
5.4.3 การกู้ยืมเงินของครัวเรือนตัวอย่าง	88
5.5 สภาพทางสังคม	91
5.5.1 ความรู้สึกมั่นคงในที่ดินทำกินและความคิดเห็นถึงข้อดี	
ของการมีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน	91
5.5.2 ปัญหาที่สำคัญในการดำรงชีพ	92
5.5.3 การรักษาพยาบาลเมื่อเกิดการเจ็บป่วย	93
5.5.4 แรงงานในการผลิตเมี่ยง	95

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.5.5 การมีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน	95
5.5.6 การได้รับความช่วยเหลือด้านการส่งเสริมอาชีพ	96
5.6. การจัดการ ความรู้ ทักษะและปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของครัวเรือน	96
5.6.1 การจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าเมือง	96
5.6.2 การมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	99
5.6.3 ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	101
บทที่ 6 ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนป่าเมือง	106
6.1 การประเมินความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนป่าเมือง 4 แห่ง	106
6.1.1 ประเด็นด้านเศรษฐกิจ	106
6.1.2 ประเด็นด้านสังคม	112
6.1.3 ประเด็นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	115
6.2 การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลต่อความไม่ยั่งยืนของชุมชนป่าเมือง	118
บทที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะ	136
บรรณานุกรม	147
ภาคผนวก ก รายละเอียดพืชที่พบในแปลงสำรวจจากการสุ่มพื้นที่ป่าเมืองศึกษาทั้ง 4 แห่ง	151
ภาคผนวก ข สภาพทั่วไปและประวัติของชุมชนศึกษา	153
ภาคผนวก ค การกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ	157
ภาคผนวก ง กฎระเบียบในการจัดการทรัพยากรป่าเมือง	162
ภาคผนวก จ แบบสอบถามครัวเรือนเกษตรกร	167
ภาคผนวก ฉ รายละเอียดผลการวิเคราะห์สมการจากแบบจำลองโลจิสต์หลายทางเลือก	182
ประวัติผู้เขียน	186

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
4.1 สรุปการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ที่มีผลกระทบต่อภาคเหนือรวมไปถึงชุมชนป่าเมือง	46
4.2 แสดงกิจกรรมการเก็บเกี่ยวผลผลิตในแต่ละช่วงเวลาของปี	49
4.3 ต้นทุนการผลิตเมี่ยงต่อกำสุก ปีการผลิต 2548/49	54
4.4 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างตามช่องทางการขายผลผลิตเมี่ยง	56
4.5 ตลาดค้าส่งเมี่ยงของแต่ละหมู่บ้าน	57
5.1 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	71
5.2 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างตามจำนวนครอบครัวและแรงงานเกษตร	71
5.3 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างแยกตามหมู่บ้าน	72
5.4 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่เป็นและไม่เป็นสมาชิก โครงการหลวง	73
5.5 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างแยกตามเหตุผลที่เข้าเป็นสมาชิก โครงการหลวง	73
5.6 ความคิดเห็นถึงข้อดี และ ข้อบกพร่อง อันดับแรกในการเป็นสมาชิกโครงการหลวง ของครัวเรือนตัวอย่างที่เป็นสมาชิก	74
5.7 ร้อยละของประเภทเอกสารสิทธิ์ที่ครัวเรือนตัวอย่างถือครอง	79
5.8 จำนวนแปลงสวนเมี่ยงที่ถือครองของครัวเรือนตัวอย่าง	80
5.9 การได้มาซึ่งที่ดินของครัวเรือนตัวอย่าง	81
5.10 รายได้สุทธิต่อครัวเรือนต่อปีของหมู่บ้านศึกษา	85
5.11 ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน	87
5.12 จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่กู้ยืมเงินลงทุนในการผลิตและความสามารถในการชำระหนี้	89
5.13 จำนวนเงินกู้เฉลี่ยของครัวเรือนตัวอย่างจำแนกตามแหล่งเงินกู้ต่างๆ	90
5.14 แหล่งเงินกู้ของครัวเรือนตัวอย่าง	90
5.15 ความรู้สึกมั่นคงในที่ดินทำกินและความคิดเห็นถึงข้อดีของการมีเอกสารสิทธิ์ ในที่ดินของครัวเรือนตัวอย่าง	92
5.16 ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีพของครัวเรือนตัวอย่าง	93
5.17 ลำดับการรักษาพยาบาลเมื่อเกิดการเจ็บป่วยของครัวเรือนตัวอย่าง	94

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
5.18 สภาพทางสังคมของครัวเรือนตัวอย่าง	96
5.19 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่ทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าเมี่ยง	97
5.20 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่คิดเห็นต่อความรู้และจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	100
5.21 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่มีปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงและกรณีพิพาท/ขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดิน	101
5.22 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ	103
5.23 ความคิดเห็นของครัวเรือนตัวอย่างถึงสาเหตุที่ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำ ลำห้วยลดลง	103
6.1 รายได้สุทธิของครัวเรือนและโครงสร้างรายได้	107
6.2 ดัชนีความหลากหลายของแหล่งรายได้	109
6.3 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างตามจำนวนของแหล่งรายได้ที่เป็นเงินสดในแต่ละหมู่บ้าน	110
6.4 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้จากแหล่งต่างๆ	111
6.5 ดัชนีความมั่นคงทางสังคม	113
6.6 ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่คิดเห็นต่อความมั่นคงทางสังคมในแต่ละหัวข้อ	114
6.7 ดัชนีการใช้ทรัพยากรป่าเมี่ยงแบบอนุรักษ์ และความมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์	116
6.8 ผลการวิเคราะห์ Multinomial Logit Model สำหรับการตัดสินใจที่จะเก็บรักษา หรือการขายสวนเมี่ยงของครัวเรือนผู้ผลิตเมี่ยง	122
6.9 สรุปเฉพาะปัจจัยที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจที่จะเก็บรักษาหรือ การขายสวนเมี่ยงของครัวเรือนผู้ผลิตเมี่ยง	123
6.10 ผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect) ของการตัดสินใจที่จะเก็บรักษาหรือการขาย	130
6.11 แสดงการเปรียบเทียบผลการพยากรณ์ในแต่ละทางเลือกกับทางเลือกที่ได้จากการสำรวจ	131
7.1 สรุปผลการวิเคราะห์โดยใช้ดัชนีชี้วัดในด้านต่างๆ	136

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
2.1 แสดงคุณสมบัติของสินค้าสาธารณะ(public goods)	6
2.2 แสดงองค์ประกอบของการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน	10
4.1 ชาวสวนเมี่ยงกำลังเก็บเมี่ยงที่ป่าเมี่ยงบ้านขุนลาว	34
4.2 สภาพทั่วไปของป่าเมี่ยงบ้านแม่กำปอง	34
4.3 การรวนวัวต่าง ซึ่งเริ่มหายไปตั้งแต่ช่วงประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา	47
4.4 พื้นที่สวนเมี่ยงเดิมซึ่งเป็นสภาพป่าธรรมชาติแต่ถูกถางเพื่อทำเป็นสวนส้ม	47
4.5 ใบเมี่ยงจะถูกเก็บประมาณ 2/3 ของใบ	48
4.6 ต้นเมี่ยงที่โตพร้อมให้เก็บใบเมี่ยงแล้ว	48
4.7-4.12 กระบวนการผลิตเมี่ยงฝาด ของชุมชนป่าเมี่ยงในแถบป่าแม่ปางมะกั่ว	52
4.13 ไหมหนึ่งเมี่ยง	53
4.14 เตาสำหรับนึ่งเมี่ยง	53
4.15 ฟืนสำหรับนึ่งเมี่ยง	53
4.16 ตอกมัดเมี่ยงที่นึ่งสุกแล้ว	53
4.17 ทอหรือด่างใส่เมี่ยง	53
4.18 บ่อซีเมนต์ที่ใช้หมักเมี่ยง(ส้ม)	53
4.19 โรงงานรับซื้อใบชาแก่ ที่บ้านปางมะกั่ว	59
4.20 มะแขว่น พืชที่สร้างรายได้เสริมที่สำคัญของชาวสวนเมี่ยงป่าแม่ปางมะกั่ว	59
4.21 กาแฟ พืชที่ปลูกแซมลงในสวนเมี่ยง: บ้านขุนลาว	59
4.22 พื้นที่สวนเมี่ยงเดิมที่กลายเป็นแปลงปลูกเสาวรส : บ้านขุนลาว	59
4.23 การแผ้วถางพื้นที่ป่าเมี่ยงเดิมเพื่อเตรียมปลูกเสาวรสด	61
4.24 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของชุมชนป่าเมี่ยงที่ศึกษา ทั้ง 4 แห่ง	62
5.1 แสดงการจัดแบ่งชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ	77
5.2 วัวที่เลี้ยงแบบปล่อยในป่าเมี่ยง บ้านป่าแม่	98